
◎ **Хавфсизликнинг
умумий масалалари**

● Жараёнларни амалга ошириш учун инсон машина механизм технология табиий муҳит боғлиқлиги мавжуд бўлади. Шу сабабли инсон учун кўплаб яширин хавфлар мавжуддир. Хавфсизликни таъминлаш ҳам мураккаб ва турли хил бўлади. Шу сабабли ишлаб чиқариш жараёни хавфсизлиги ҳам ишлаб чиқариш жараёни характеридан келиб чиқиб аниқланади

⊙ Ишловчиларни хавфсиз меҳнат шароитида
ишлашини таъминлаш мақсадида қатор
вазирликлар, институтлар ва бошқа
ташкилот ва корхоналар фаолият
кўрсатмоқдалар. Бунинг учун қатор
меъёрий ва ҳуқуқий ҳужжатлар ишлаб
чиқилган

○ *Хавфсиз меҳнат ишлаб чиқариш жараёнлари
натижасининг унумдорлигини белгилайди.
Хавфсиз ишлаб чиқариш ташкил этилган
корхона ва ташкилотларда иш унумдорлиги
юқори бўлиши, сифатли бўлиши,
ишловчиларнинг бажараётган ишидан
қониқиш ҳосил қилиши билан баҳоланади.
Ишловчидаги яхши кайфият ва соғлом иш
шароити унумдорлик билан ёки
маҳсулдорлик, қолаверса ишловчи
соғлиғининг барқарор яхши бўлишига сабаб
бўлади.*

Ишлаб чиқариш жараёнлари
хавфсизлиги фанининг асосий объекти
бўлиб меҳнат жараёни ва инсон
ҳисобланади.

Инсоннинг турган жойи **гомосфера**
дейилади. Ҳар доим ва даврий равишда
содир бўлиб турадиган хавфли жой
ноксосфера дейилади.

Хавфсизликни таъминлаш воситалари

Ишловчиларга зарарли ва хавфли ишлаб чиқариш омилларининг таъсирини камайтириш ёки олдини олиш учун ҳимоя воситалари қўлланилади.

Ишловчиларнинг ҳимоя воситалари инсон организмига энг маъқул шароитларни ҳосил қилиши ва қуйидагиларни таъминлаши лозим:

- *- иш зонасидан хавфли ва зарарли нарсалар, ҳамда материалларни узоқлаштириш ёки ҳайдаш;*
- *- зарарли омиллар миқдорини белгиланган даражадаги санитар нормагача камайтириш;*
- *- ишловчиларни қабул қилинган технологиялар ва иш шароитларида ҳамроҳ бўлган зарарли ва хавфли ишлаб чиқариш омилларидан ҳимоя қилиш;*
- *- технологик жараён бузилганда пайдо бўладиган салбий омиллардан ҳимоя қилиши лозим.*

Химоя воситаларининг қўлланилиши ҳарактери бўйича коллектив химоя воситалари (КХВ) ва шахсий химоя воситаларига (ШХВ) бўлинади. Ҳар бири вазифасига кўра синфларга бўлинади.

КХВ зарарли ва хавфли омилларга боғлиқ ҳолда: шовқиндан, титрашдан, электростатик зарядлардан химоялаш воситаларига синфланади.

ШХВ асосан химояланадиган инсон аъзоси ёки аъзолар гуруҳига қараб: нафас аъзоларини, қўл, бош, бет (юзни), кўзни ва эшитиш аъзоларини химоя қилиш воситаларига бўлинади.

КХВ техник тайёрланишига қараб қуйидаги гуруҳларга бўлинади: тўсиқлар, блокировкалар, тормозлар, сақлагувчи мосламалар, ёруғлик ва овоз сигналлари, хавфсизлик асбоблари, сигнал ранглари, хавфсизлик белгилари, автоматик назорат қурилмалари, масофадан бошқариш воситалари, электр жиҳозларини ерга улаш ва ноллаш қурилмалари, шамоллатиш (вентиляция), ёритиш, иситиш, совутиш (кондиционерлаш), изоляциялаш, герметизациялаш воситалари киради.

Ҳимоя воситалари эстетик ва эргономик талабларга жавоб бериши керак, алоҳида, инсон фаолияти учун нормал шароитларни таъминлаши лозим. Бир вақтнинг ўзида ШХВ қўллашда техник меъёрларни ҳисобга олиш керак, кўпчилик ШХВ маълум ноқулайликларни келтириб чиқаради ва инсон иш қобилиятининг пасайишига олиб келади. Талабларни ҳисобга олишнинг йўқлиги, қисман ШХВ қўллашда бузилишнинг сабабчиси бўлади. Ҳимоя воситалари ҳимоя ва физиологик кўрсаткичлари бўйича баҳоланиши керак

*Хавфсизликни таъминлаш
принциплари уларни амалга
ошириш белгиларига қараб
шартли равишда 4 та синфга
бўлинади: таҳминий, техникавий,
ташкилий ва бошқарув
принциплари.*

Тахминий принциплар

Ўзида хавфсиз ечимларни топувчи йўналишни аниқловчи методологик ва маълумот базаси бўлиб хизмат қилувчи асос солувчи ғояларни тақдим этади. Бунга қуйидаги принциплар киради: операторнинг активлиги, фаолиятни инсонпарварлаштириш, структурани ўзгартириш, операторни алмаштириш, синфлаштириш, хавфни бартараф қилиш ва камайтириш, системалик ва бошқалар.

Техникавий принциплар

Хавфли омилларнинг таъсирини бевосита олдини олишга йўналтирилган. Техник принциплар физик қонунларни ишлатишга асосланган. Бунга қуйидагилар киради: масофадан ҳимоялаш, экранлаштириш, қаттиқлигини ошириш, блокировкалаш (яккалаш), вакуумлаштириш, ҳаво кирмайдиган қилиш, пассив звено киритиш, зичлаштириш, флегматизациялаш ва ета олмаслик принциплари

Бошқарув принциплари

Хавфсизликни таъминлаш жараёнининг алоҳида босқич ва этаплари орасида ўзаро боғланиш ва муносабатларни аниқловчи принципларга айтилади. Уларга режали, назоратли, бошқармали, мажбурийли, қайта алоқали, самарали, жавобгарлик, рағбатлантириш, иерархик, бир маъноли, адекватли принциплари киради

Ташкилий принципларга

Хавфсизлик мақсадида меҳнатни илмий ташкил қилиш қоидаларини амалга оширувчи принциплар киради. Уларга вақт бўйича ҳимоялаш, маълумот бериш, резервлаштириш, нормаллаштириш, кадрларни танлаш, кетма-кетлик, эргономик, меҳнатни рационал ташкил қилиш ва зидлик принциплари киради.

Бир вақтда айрим принциплар бир нечта синфларга киради. Хавфсизликни таъминлаш принциплари системаларни ҳосил қилади ва бир вақтнинг ўзида ҳар бир принцип нисбатан мустақиллик кашф қилади.